

THE CONTRIBUTION OF THE INTERNATIONAL COMMUNITY AND THE GLOBAL POLITICO-ECONOMIC RESPONSE IN PREVENTING NUCLEAR ESCALATION IN THE CONTEXT OF THE ARMED CONFLICT IN UKRAINE

CONTRIBUȚIA COMUNITĂȚII INTERNAȚIONALE ȘI A RĂSPUNSULUI
POLITICO-ECONOMIC GLOBAL LA PREVENIREA ESCALADĂRII
NUCLEARE ÎN CONTEXTUL CONFLICTULUI ARMAT DIN UCRAINA

CZU: 327.5:355.4(470:477)

<https://doi.org/10.59295/spd2025s.38>

Paula TATAMIROV

ORCID: 0009-0009-8409-1264

E-mail: paula.tatamirov@gmail.com

*Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice,
Universității de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova*

Summary. *The current international landscape is shaped by numerous challenges and threats to global stability and peace. Nuclear war remains one of the most complex issues in security studies, international relations, and contemporary history, given its catastrophic implications and interdisciplinary nature. This study aims to analyze the security policies of nuclear-armed states within the bipolar structure of the international system and evaluate the role of the international community in preventing nuclear escalation amid the war in Ukraine. The research applies systemic, case study, and analytical methods. It highlights how the international community responds through diplomatic, economic, and military actions to deter nuclear catastrophe, especially as the Russian Federation employs nuclear intimidation as a tool of influence on the global stage.*

Keywords: *conflict, escalation, prevention, security, nuclear risk.*

INTRODUCERE

Invazia Rusiei în Ucraina, declanșată în februarie 2022, a amplificat riscurile unei escaladări nucleare, ridicând preocupări fără precedent în domeniul securității globale. Amenințările explicite ale oficialilor ruși privind posibila utilizare a armelor nucleare, combinate cu insecuritatea infrastructurii nucleare, în special a centralei de la Zaporojie, ocupată de forțele ruse, au generat temeri privind un incident nuclear catastrofal. Aceste riscuri sunt exacerbate de intensificarea confruntărilor militare și de absența unui dialog stabil între puterile nucleare. În acest context, înțelegerea factorilor care contribuie la amenințarea nucleară este esențială pentru evaluarea măsurilor internaționale adoptate în vederea prevenirii escaladării și asigurării stabilității globale.

După cum au spus președinții R. Reagan, J. Biden, X. Jinping, M. Gorbaciov și chiar V. Putin, un război nuclear nu poate fi câștigat și nu trebuie purtat niciodată. Odată ce armele nucleare sunt folosite într-un conflict între state cu armă nucleară, nu există ni-

cio garanție că nu va avea ca rezultat o represalii nucleare și o escaladare către un schimb nuclear total, cu consecințe globale catastrofale.

MATERIAL ȘI METODĂ

Retorica și poziția nucleară a Rusiei au făcut ca riscul de utilizare a armelor nucleare să fie cel mai ridicat din ultimele decenii și au relansat apelurile pentru noi eforturi de reducere a riscurilor. Cu toate acestea, în contextul acestor riscuri nucleare în creștere, Rusia depune eforturi pentru a slăbi instituțiile și normele menite să gestioneze aceste riscuri. De la invazia din februarie 2022, Rusia a blocat consensul privind Tratatul de neproliferare nucleară, a suspendat Noul Tratat de reducere a armelor strategice, și și-a retras ratificarea Tratatului de interzicere totală a experiențelor nucleare. Succesul sau eșecul semnării nucleare a Rusiei în Ucraina va avea implicații strategice mai ample.

Retorica și postura nucleară a Rusiei au făcut ca riscul utilizării armelor nucleare să ajungă la cel mai ridicat nivel din ultimele decenii și au reaprins apelurile pentru noi eforturi de reducere a riscurilor. Cu toate acestea, în contextul acestor riscuri nucleare în creștere, Rusia acționează pentru a submina instituțiile și normele create pentru a gestiona tocmai aceste riscuri. Doctrina militară a Rusiei din anul 2000 publicată la mai puțin de un an după intervenția NATO în Kosovo preciza că Rusia ar putea folosi arme nucleare ca răspuns la atacuri nucleare, atacuri cu alte arme de distrugere în masă (ADM) și anumite tipuri de atacuri convenționale asupra teritoriului său.

De la invazia Rusiei din februarie 2022, Ucraina a devenit de departe principalul beneficiar al ajutorului extern al SUA. Aceasta este prima dată când o țară europeană deține primul loc de când administrația H. Truman a direcționat sume vaste în reconstruirea continentului prin Planul Marshall după cel de-al Doilea Război Mondial. Cu toate acestea, angajamentul SUA a fost pus sub semnul întrebării în 2025, președintele D. Trump înghețând tot ajutorul militar acordat Ucrainei la începutul lunii martie, iar apoi ridicând înghețarea la scurt timp după, în urma discuțiilor de încetare a focului din Arabia Saudită. Aliații NATO sunt deosebit de precauți să fie atrași direct în ostilități, ceea ce ar putea crește dramatic riscul unui război nuclear. Cu toate acestea, pe măsură ce luptele au progresat, multe guverne donatoare și-au renunțat la reticența de a oferi Ucrainei bunuri mai sofisticate, cum ar fi tancuri de luptă și avioane de luptă moderne [1].

De la escaladarea conflictului armat în Ucraina, NATO a venit cu o reacție imediată pentru a preveni o eventuală escaladare nucleară, care ar putea afecta întreaga comunitate internațională. Din aprilie 2021 și până la invazia pe scară largă a Ucrainei de către Rusia, în februarie 2022, Aliații au continuat să îndemne Rusia să-și inverseze imediat acumularea militară masivă în și în jurul Ucrainei. Aliații au cerut, de asemenea, Rusiei să înceteze provocările și să detensioneze imediat tensiunile de la granițele Ucrainei și din Crimeea anexată ilegal și să aleagă calea diplomației. În acest scop, Aliații au purtat discuții cu Rusia în cadrul unei reuniuni a Consiliului NATO-Rusia de la Bruxelles, pe 12 ianuarie 2022. Toate aceste acțiuni provocatoare amenință securitatea zonei euro-atlantice și contribuie la instabilitatea de-a lungul granițelor NATO și dincolo. Această

instabilitate subminează predictibilitatea mediului de securitate – NATO nu poate ignora posibilitatea unui atac împotriva suveranității și integrității teritoriale a Aliaților. Prin urmare, Alianța trebuie să răspundă în consecință, prin întărirea semnificativă a descurajării și apărării pentru toți Aliații, sporind rezistența împotriva constrângerii ruse și sprijinind partenerii pentru a contracara interferența și agresiunea malignă [2].

Uniunea Europeană a jucat un rol central în contracararea agresiunii ruse, adoptând măsuri economice fără precedent pentru a slăbi capacitatea Rusiei de a susține războiul. Până în prezent, UE a impus multiple pachete de sancțiuni, care vizează peste 2.300 de indivizi și entități, inclusiv oficiali ruși, bănci, companii din sectorul apărării și mass-media de stat implicate în propagandă. Prin aceste măsuri, UE a urmărit reducerea resurselor financiare și tehnologice necesare Rusiei pentru a dezvolta sau menține capabilități nucleare ofensive, contribuind astfel la prevenirea unei escaladări nucleare. Pe lângă sancțiuni, UE a oferit sprijin substanțial Ucrainei, consolidând reziliența acesteia în fața agresiunii ruse. Până în octombrie 2023, UE și statele membre au alocat peste 82 de miliarde de euro pentru sprijin politic, economic, militar și umanitar. Acest ajutor a inclus fonduri prin Facilitatea pentru Ucraina, care, pe 9 decembrie 2024, a aprobat o plată de aproximativ 4,1 miliarde de euro pentru a susține stabilitatea macrofinanciară și funcționarea administrației publice ucrainene. Prin intermediul Facilității Europene pentru Pace, UE a furnizat asistență militară, inclusiv 255 de milioane de euro pentru instruirea forțelor armate ucrainene (noiembrie 2023), consolidând capacitatea Ucrainei de a se apăra fără a provoca o confruntare directă cu Rusia. Acest sprijin a fost esențial pentru menținerea unui echilibru strategic, reducând probabilitatea ca Rusia să recurgă la măsuri extreme, precum utilizarea armelor nucleare, din cauza succeselor militare ucrainene [3].

China, ca putere nucleară și membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU, a adoptat o poziție strategică rezervată în contextul conflictului din Ucraina, contribuind indirect la prevenirea escaladării nucleare prin promovarea dialogului și a stabilității multilaterale, fără a condamna explicit acțiunile Rusiei. În declarațiile oficiale, China a subliniat tipul de responsabilitate al părților implicate în conflict, îndemnând la reținere și prevenirea utilizării armelor nucleare. De exemplu, în ianuarie 2022, în cadrul procesului P5, ministrul de externe Wang Yi a reiterat politica Chinei de non-utilizare prima a armelor nucleare și a cerut responsabilitate în gestionarea riscurilor nucleare [4]. Această poziție a fost reafirmată în 2023, când China a propus un plan de pace pentru Ucraina, care includea apeluri la prevenirea escaladării nucleare, deși a fost criticat de Occident pentru lipsa de fermitate față de Rusia. În cadrul ONU, China a sprijinit inițiative generale pentru neproliferare nucleară, dar a blocat rezoluții care condamnau Rusia, invocând necesitatea unei abordări echilibrate. În cooperare cu Agenția Internațională pentru Energie Atomică, China a contribuit la monitorizarea securității centralelor nucleare din Ucraina, oferind sprijin financiar și tehnic pentru misiunile la Zaporojie [5]. Deși poziția ambiguă a Chinei a fost criticată pentru lipsa de impact concret în descurajarea amenințărilor nucleare rusești, influența sa în procesul P5 și apelurile la dialog au consolidat un discurs

global axat pe responsabilitate nucleară, contribuind indirect la prevenirea escaladării.

Printre opiniile opuse cu privire la motivele izbucnirii conflictului Rusia-Ucraina, China are propria sa înțelegere. Dar China consideră că primul lucru de făcut este să asigure o încetare a focului, care este singura modalitate de a preveni escaladarea la un război mai larg, în special un război nuclear. China nu sprijină războiul și se opune sprijinului activ al altor țări, ceea ce duce la prelungirea conflictului. China face tot posibilul pentru a evita conflictul Rusia-Ucraina care provoacă haos și turbulențe și mai mari în situația internațională. În acest context, alegerile Chinei ar putea provoca un dezechilibru grav în structura internațională și o intensificare a rivalităților internaționale.

Dacă Rusia ar folosi arme nucleare, China ar putea suferi daune grave la nivelul reputației sale internaționale. China, care a menținut o politică de neutilizare a armelor nucleare în primă instanță încă de la primul său test nuclear reușit din 1964, ar suporta consecințe negative în urma scăderii pragului de utilizare a armelor nucleare. Aliații SUA din Asia ar putea reacționa prin demararea propriilor programe nucleare, complicând și mai mult mediul de securitate al Chinei.

Dependența tot mai mare a Rusiei de China pentru sprijin diplomatic și economic oferă Chinei o influență considerabilă. Liderii chinezi ar putea explica omologilor lor ruși că utilizarea armelor nucleare de către Rusia ar pune China într-o poziție extrem de dificilă. Ulterior, China s-ar putea simți obligată să se distanțeze. În fața presiunilor internaționale, China ar putea vota în favoarea rezoluțiilor ONU de condamnare a utilizării armelor nucleare de către Rusia, în loc să se abțină. Oficialii chinezi nu au comentat public cu privire la posibilitatea unor atacuri nucleare rusești în Ucraina, ceea ce complică eforturile de a anticipa reacția lor. Este posibil ca China să continue pur și simplu să dea vina pe Occident. Totuși, având în vedere disconfortul aparent al Chinei față de război și față de posibilele consecințe ale utilizării armelor nucleare de către Rusia, liderii occidentali ar putea avea o oportunitate de a căuta sprijinul Chinei pentru a preveni o catastrofă [6].

Conflictul din Ucraina a intensificat parteneriatul strategic dintre Rusia și Iran, inclusiv în domeniul militar. Iranul a furnizat Rusiei drone de exemplu Shahed-136 și posibil, rachete balistice, ceea ce a consolidat relațiile bilaterale. În schimb, există temeri că Rusia ar putea oferi Iranului asistență tehnică pentru programul său nuclear, cum ar fi expertiză în sisteme de livrare sau îmbogățirea uraniului. Rusia are o lungă istorie de cooperare în domeniul energiei nucleare cu Iranul. Până de curând, a menținut o poziție constructivă față de eforturile internaționale de a preveni obținerea unei arme nucleare de către Iran. Rusia a echilibrat beneficiile cooperării sale în domeniul energiei nucleare cu Iranul cu relațiile sale cu Statele Unite și cu angajamentul său față de un regim solid de neproliferare. Totuși, evoluțiile recente ar putea fi afectat poziția Rusiei privind programul nuclear iranian și ar putea ajuta Iranul să obțină arme nucleare.

Acordul privind programul nuclear al Iranului s-a prăbușit în cele din urmă până la sfârșitul anului 2022, ca urmare a retragerii Statelor Unite din acord în timpul primei administrații lui D. Trump, în 2018, și a cooperării Rusiei cu Iranul în timpul războiului

din Ucraina. După retragerea SUA din JCPOA în 2018, care a afectat angajamentul Iranului — în special după ce administrația J. Biden a preluat mandatul la începutul anului 2021 — Rusia a susținut reînnoirea acordului JCPOA și chiar a criticat public poziția Iranului. Această atitudine s-a schimbat imediat după invazia Ucrainei de către Rusia în februarie 2022. În martie 2022, Rusia și-a condiționat sprijinul pentru JCPOA de acordarea unor concesiuni legate de sancțiunile impuse asupra sa din cauza invaziei. Eforturile de revigorare a JCPOA au fost suspendate în toamna anului 2022, după ce negociatorii occidentali au aflat că Iranul furniza drone Rusiei pentru a fi folosite în conflictul armat din Ucraina. Relațiile actuale dintre sponsorii JCPOA nu mai au consensul care a permis încheierea acordului.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Statele euro-atlantice și-au afirmat constant poziția de a nu fi primele care utilizează arme atomice, subliniind principiile echității și responsabilității față de umanitate. Această atitudine evidențiază importanța menținerii unei abordări responsabile și temperate în ceea ce privește descurajarea nucleară și escaladarea conflictelor. Într-adevăr, Coreea de Sud, la fel ca Ucraina, a ales să nu dezvolte un program nuclear propriu, încredințând în schimb asigurarea securității sale Statelor Unite. Totuși, agresiunea Federației Ruse împotriva Ucrainei a scos în evidență vulnerabilitatea unui stat non-nuclear în fața unui agresor dotat cu arme nucleare, arătând clar prioritățile statelor nucleare atât în plan strategic, cât și, posibil, tactic. În acest context, Coreea de Nord își fundamentează în mod semnificativ securitatea și capacitatea de descurajare pe deținerea armelor nucleare.

Un aport semnificativ în prevenirea escaladării nucleare în contextul conflictului armat din Ucraina îl deține AIEA. Două instalații nucleare au intrat sub controlul forțelor armate ruse: centrala nucleară de la Cernobil, între 24 februarie și 31 martie 2022, și centrala nucleară Zaporojia la 4 martie 2022. AIEA a monitorizat și evaluat îndeaproape situația din Ucraina în fiecare zi, acordând prioritate implicațiilor de securitate și securitate nucleară, alături de activitățile de verificare în curs. Prin emiterea de actualizări și rapoarte regulate, agenția împărtășește în mod constant informații obiective și imparțiale cu statele sale membre, publicul și comunitatea internațională [6].

Conflictul din Ucraina, declanșat de invazia Rusiei în 2022, a avut implicații profunde asupra regimului global de neproliferare nucleară, slăbind încrederea în acordurile internaționale și influențând percepțiile statelor non-nucleare cu privire la securitatea lor strategică. Acțiunile Rusiei, inclusiv blocarea consensului la Conferința de Revizuire a Tratatului de Neproliferare Nucleară din 2022, au subminat capacitatea tratatului de a promova dezarmarea și neproliferarea. Suspendarea participării Rusiei la New START în 2023 și retragerea ratificării Tratatului de Interzicere Totală a Testelor Nucleare au amplificat incertitudinea privind controlul armelor nucleare, erodând normele globale de responsabilitate nucleară. Aceste dinamici sporesc riscul proliferării nucleare, destabilizând securitatea globală.

CONCLUZII

Comunitatea internațională, prin eforturile conjugate ale NATO, Uniunii Europene, AIEA și altor actori, precum China, a răspuns prin măsuri diplomatice, economice și militare menite să descurajeze o catastrofă nucleară. Sancțiunile economice fără precedent impuse Rusiei de UE, sprijinul militar și financiar acordat Ucrainei, precum și monitorizarea activă a securității nucleare de către AIEA au contribuit la menținerea unui echilibru strategic fragil. Poziția rezervată a Chinei, deși ambiguă, a promovat dialogul și responsabilitatea nucleară, în timp ce cooperarea Rusia-Iran ridică noi provocări pentru regimul de neproliferare.

Cu toate acestea, acțiunile Rusiei, inclusiv suspendarea participării la New START, retragerea ratificării Tratatului de Interzicere Totală a Testelor Nucleare și blocarea consensului la Conferința de Revizuire a TNP, au slăbit încrederea în acordurile internaționale și au accentuat vulnerabilitățile statelor non-nucleare. Aceste evoluții subliniază necesitatea consolidării normelor globale de neproliferare și a dialogului între puterile nucleare pentru a preveni escaladarea. În absența unui angajament ferm pentru diplomație și controlul armelor, riscul proliferării nucleare și al unui conflict catastrofal rămâne ridicat, afectând stabilitatea și securitatea globală.

REFERINȚE:

1. BUGOS S. Russia Suspends New START. Arms Control Association. Martie 2023. Disponibil: <https://www.armscontrol.org/act/2023-03/news/russia-suspends-new-start> [Accesat: 27.04.2025]
2. NATO. Relations with Russia. 05.08.2024. Disponibil: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50090.htm [Accesat 27.04.2025]
3. European Council. Timeline - EU response to Russia's war of aggression against Ukraine. Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-solidarity-ukraine/timeline-russia-military-aggression-against-ukraine/> [Accesat: 27.04.2025]
4. Ministry of Foreign Affairs of China. Wang Yi Attends P5 Foreign Ministers' Meeting. 2022. Disponibil: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/wshd_665389/202201/t20220104_10478129.html [Accesat: 27.04.2025]
5. United Nations. Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Ending Ukraine Crisis, as Russian Federation Wields Veto. 25.02.2022 Disponibil: <https://press.un.org/en/2022/sc14808.doc.htm> [Accesat: 27.04.2025]
6. IAEA. Nuclear Safety, Security and Safeguards in Ukraine. Disponibil: <https://www.iaea.org/topics/response/nuclear-safety-security-and-safeguards-in-ukraine> [Accesat: 28.04.2025]